

PROF. VOLAVŠEK:

V obednici pračloveka.

Pod obednico pračloveka si seveda ne smemo predstavljati potratno okrašenih dvoran v sedanjih palačah ali v ogromnih prekomorskih parnikih. Pračlovekova obednica je bila pač tam, kjer je našel kaj primerne za svoj želodec, v najboljšem slučaju kaka naravna votlina, v kateri je iskal zavetja pred divjimi zverinami in vremenskimi neugodami.

Če govorimo o pračloveku, mislimo na one davne, davne prednike sedanjega človeštva iz dobe, o kateri nimamo niti ustnega še manj pa pisane poročila. Le izkopano orožje in orodje, ki polni dandanes predalec obširnih muzejskih dvoran, in opazovanja še sedaj živečih primitivnih (enostavnih) narodov nam nudijo precej dobre podatke o življenjskem načinu pračloveka.

Vprašanje, od kdaj živi človeštvo na naši zemlji, se seveda ne da natančno rešiti. Po sodbi geologov (zempljeslovcev) moramo pač računati z nekotiko stotisočletji, ki so minula od nastopa človeštva na zemlji.

Človek te davne dobe je bil v splošnem brez stalnega bivališča, le v mrzlejših pokrajinah se je zatekal v dupline in jame, v katerih so se tudi našli včasih naravnost v ogromnih množinah, prvi, preprosti izdelki človeške roke iz kamenja, rogovja in kosti.

Kakor pračlovekova obednica, tako je bila enostavna tudi njegova hrana. S čim se je torej hranil pračlovek? Vegetarijanci (ljudje, ki jedo samo rastlinsko hrano) bi nam na to vprašanje na kratko odgovorili: z mlekom, to je s hrano, ki vsebuje vse za človeški obstoj potrebne hranilne snovi. Odgovor je seveda popolnoma napačen, kar hočemo v sledečem dokazati.

Predvsem je nemogoče misliti, da se je človek hranil z mlekom, preden je imel udomačene živali, ki so mu mogle dajati mleko. Opazovanja še sedaj živečih »divjih« narodov kakor tudi izkopskine dokazujejo, da je človek šele v primeroma zelo pozni zgodovinski dobi udomačil nekatere živali. Od udomačenja mleko dajajočih živali do uporabe mleka (kot hrane) je pa minula, kakor bomo videli, zopet jako dolga doba. Pesniki sicer opevajo ono zlato dobo človeštva, ko se je človek kot pastir kratkoma po vzgledu telet in kozličev nasrkal iz vimena sladkega mleka, v resnici pa je postalo mleko važna hranilna snov šele zelo pozno in razen tega samo pri nekaterih narodih.

Resničnost navedenega nam dokazujejo opazovanja pri raznih manj kulturnih (omikanih) narodih. Zulu zamorci so znani kot star pastirski narod, toda živino /pravilno molzti so se naučili od Evropecev. Pred prihodom Evropecev je molzel Zulukafer na ta način, da je z ustnicami izsrkano mleko pljuval v zraven stoječo posodo, kakor pridobivajo Bušmani še dandanes izpod peska talno vodo.

Pri nekaterih zamorskih plemenih je uživanje sladkih napojev odraslim sploh prepovedano, češ da mleko ni primerna hrana za odraslega človeka, drugod pa zopet trdijo, da bi to škodovalo živini. Sicer se pa tudi pri nas norčujejo odrasli fantje iz mlajših, da so ti še mlečnjaki in da je za nje mleko ne pa vino. V večji meri in mnogo poprej je bilo in je še sedaj pri nekaterih narodih v navadi uživanje skisanega mleka.

Res da so živeli že v starem veku narodi, kakor Egipčani in Indijci, ki so visoko cenili mleko kot važno živilo, dočim te slastne tekočine Avstralci, Indijanci in mnogi drugi niti poznali niso.

Mleko torej ni bilo hrana pračloveka. S čim se je torej hranil, z rastlinsko ali z mesno hrano?

Na to vprašanje smo deloma že odgovorili. Užival je to, kar mu je pač prišlo pod roke. Dokaz: njegovo zobovje in ves njegov organski (telesni) ustroj.

Človeško zobovje precej sliči zverinskemu, vendar pa je ustvarjeno tudi za premlevanje rastlinske hrane. Sicer pa ne najdemo tudi med zvermi, če izvzamemo mačke, nobenih, ki bi se hranile izključno in vse življenje le z mesom. Pa celo med mačkami dela izjemo domača mačka, ki se tu pa tam zadovolji z rastlinsko hrano. Naj omenimo samo naše bližnje znance ježa, lisico in medveda! Vse tri prištevamo roparjem,

Naši davni predniki.

znano pa je, da se jež rad posladka s sočno hruško, da medved v mladosti ne mara za meso ter tudi rad uživa sadje, gobe in smuka žito in da lisica nikakor ne zametuje sladkega grozdja, kakor nam to pripoveduje znana basen o lisici in kislem grozdju.

Je pa tudi mnogo živali, o katerih bi človek nikdar ne mislil, da so včasih krvoločne. Zapri — recimo — več hišnih in poljskih miši v skupno, ozko kletko, dajaj jim bolj pičlo hrano in po nekoliko dneh boš opazil, da se je njihovo število zmanjšalo. Kanibalski (ljudožrski) nagon se je vzbudil celo v nedolžni miši, da je pojužinala svoje lastne sestre. Mnogokrat lahko opazujemo ljubko veverico, opico naših evropskih gozdov, kako stika po ptičjih gnezdih, od katerih se večkrat vrača z okrvavljenim gobčkom. Res da išče predvsem ptičjih jajčec, a ne zametuje tudi mladih, golih ptičkov.

Pračlovek se ni glede želodca niti najmanj razlikoval od sedanjega človeka, seveda je bil njegov želodec manj razvjen kakor naš, ker je bil

tudi njegov jedilni list zelo reven. Brez dvoma se je človek hranil v najstarejši dobi človeštva s tem, kar je ravno našel, torej z različnimi sadeži in koreninami ter z mesom živali, ki so mu bile brez posebnega orožja dosegljive. Razne jagode, samoraslo sadje, gobe, užitne korenine, kobilice, črvi, raki, ribe, pa tudi mrhovina so sestavljali jedilni list pračloveka.

V težkem boju za obstanek se je polagoma razvijal njegov um in izumil je sčasoma razno orožje in orodje, ki ga je vedno spopolnjeval. Njegovo prvo orožje je bil kamen, ki ga je zalučal v svoj plen. Iz kamna je postal bat in iz bata kamena sekira. Kmalu je bil zmožen napadati večje živali, ki so ga po telesni sili visoko nadkriljevale. Človeški razum je zmagoval nad sirovo silo živali. O iznajdljivosti človeka na tej nizki kulturni stopnji pričajo tehniški naravnost dovršene plasti, ki jih lahko še danes opazujemo pri Bušmanih, pri tem na najnižji kulturni stopnji stoječem plemenu južne Afrike.

S svojim preprostim orožjem je človek napadel celo velikane takratnega živalstva, mamuta, bizona, tura, jamskega medveda, leva itd. V nekaterih jamah so odkrili ogromne množine kosti omenjenih živali.

Toda lovska sreča je opoteča in pračlovek je moral večkrat vkljub veliki množini divjačine na lastnem žledcu občutiti resničnost tega izreka. Vzrok tega je bilo dejstvo, da človek ni mislil niti najmanj na bodočnost, temveč le na trehurno utešenje glada. Ni mu bilo mar, kaj bo jedel zvečer, kaj jutri. Njegov položaj se je izboljšal, ko se mu je posrečilo udomačiti prve živali in si s tem zagotoviti potrebno hrano za čas lovske smole.

Na kakšen način se je to zgodilo? Mislimo si, da je lahko ranjeno žival odvedel na svoj začasen dom in ji začasno poklonil življenje, če je bil z mesom dobro preskrbljen. Mnogokrat je tudi mladič, kateremu je ubil mater, sledil človeku ter ostal tudi potem pri njem, ko je odrasel. Rodili so se mladiči in čreda je naraščala, če je nudil lov dovolj živeža. Iz lovca je postal pastir, ki je skrbno čuval svoje črede in jih pobijal le v skrajni sili.

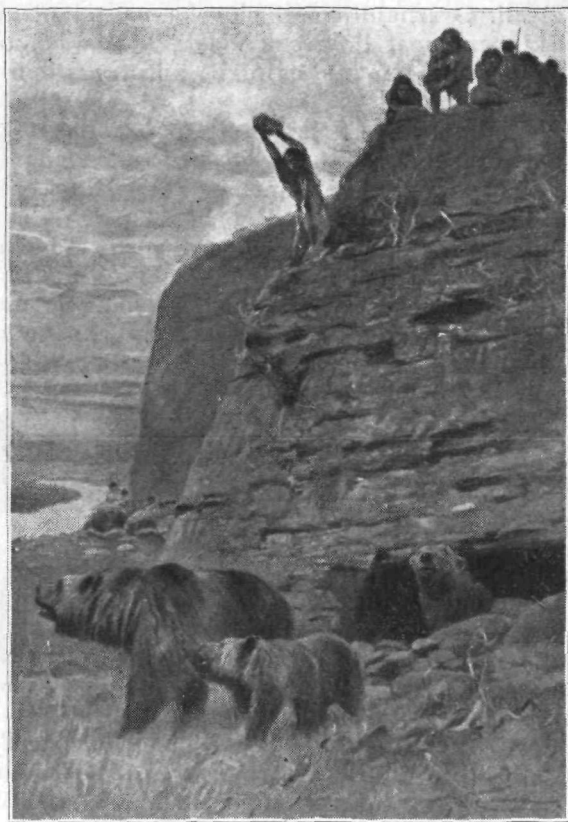
Umljivo je, da je človek tudi kot pastir rad segal po različnih samoraslih sadežih, ki jih je našel na svojih potovanjih od pašnika do pašnika. Zanimljivo si je kraje, kjer so rasli, in čas njihove dozoritve. Ostal je tam, dokler je trajala zaloga in so zadostovali pašniki za njegovo živino. Zgodilo pa se je lahko, da je moral predčasno zapustiti ta kraj. Tedaj je vzel s seboj seme sadežev, o katerih je vedel, da naglo dozore. Posejal jih je na novem mestu, ali pa jih je tudi le slučajno stresel in vzkliko je seme. Z veseljem je pozdravil znane mu rastline in težko čakal njihove dozoritve. To čakanje je prisililo človeka k stalni naselitvi. To mu je bilo sedaj laže mogoče, ker je rastlinska hrana nadomestila vsaj deloma mesno hrano in mu ni bilo treba rediti toliko živine.

S stalno naselitvijo se začne skrb za bodočnost, razdelitev dela med družinske člane, pomnožitev vrst užitnih sadežev in sploh kulturno udejstvovanje človeka. S stalno naselitvijo človeka in s prvimi početki poljedelstva preneha tudi doba pračloveka in njegov preprosti življenjski način. Njegov jedilni list je postal sličen jedilnemu listu današnjega kmeta.

Kulturni razvoj človeštva se seveda ni vršil pri vseh plemenih (rasah) na isti način in v isti dobi, ker je bil odvisen ne samo od razumnosti posameznih ras, temveč tudi še v večji meri od klimatičnih (podnebnih, vremenskih) razmer in rodovitnosti zemlje. Mnogoštevilna plemena niso sploh nikdar dospela do prve kulturne stopnje, do poljedelstva, ampak ostala so prebivalstvo puščav na nižji stopnji pastirjev ali nomadov, ali pa celo v prvotnem stanju lovca in ribiča. Visoko je še dandanes število nomad-

skih (pastirskih, preseljevalskih) narodov, da, še dandanes žive celo plemena, kakor Bušmani, avstralski zamorci in posamezna indijanska in zamorska plemena, katerih živlenski način je še precej sličen življenju pračloveka pred sto tisoči leti.

H koncu naj še na kratko omenimo, kako si je človek pripravljaj svojo hrano. Nedvomno je, da je trajalo dolga tisočletja, preden je človek znal uporabljati ogenj za pripravljaje hrane. Pračlovek je užival torej prvotno le sirovo hrano. Dolga je bila zopet doba od pečenja do kuhanja, kajti za

Lov na jamske medvede.

kuhanje je potrebna posoda. Pekli so meso na različne načine, na žerjavici, v vročem pepelu, na ražnju in v jamah med razbeljenim kamenjem. Kdaj je človek začel uporabljati sol, se seveda ne da določiti.

Kratek pogled v obednico pračloveka nam je pokazal, da je bilo njegovo življenje zelo borno in da je zaradi tega ogromen odstotek ljudi podlegel v trdem boju za obstanek. To nam napoveduje tudi žalostno dejstvo, da so zgoraj omenjena primitivna plemena zapisana skorajšnemu izumrtju.

